

KONFERENCA LIBER 2011

Konec junija in v začetku julija 2011 je bila v Barceloni, na Universitat Politècnica de Catalunya – Barcelona Tech, 40. konferenca LIBER (Association of European Research Libraries). Okoli 400 udeležencem so ponudili štiri vabljenja predavanja, predstavili preko 40 primerov dobrih praks, poročil, analiz in dosežkov ter 28 posterjev. Sponzorji so se predstavljali na stojnicah, nekateri med njimi pa tudi v sklopu rednega programa.¹

Ob okrogli obletnici LIBER je danska nacionalna knjižnica izdala knjigo *Innovation through co-operation: the history of LIBER* (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche 1971–2009), v kateri je Esko Häkli, predsednik združenja v obdobju 1995–1998, predstavil dejavnosti in dosežke v tem obdobju.

Pred uradnim začetkom konference so od 27. do 29. 6. 2011 potekala srečanja in sestanki delovnih teles, razne delavnice ter seminar, ki se ga je bilo možno udeležiti ob plačilu dodatne kotizacije.

Uradni del konference sta odprla Paul Ayris, predsednik LIBER in direktor knjižnice University College London, ter Antoni Giró, rektor univerze gostiteljice.

Neelie Kroes, podpredsednica Evropske komisije in komisarka Direktorata za informacijsko družbo in medije pri Evropski komisiji, je navzoče pozdravila preko video posnetka. Za tem je Carl-Christian Buhr, član njenega kabineta, predstavil Digitalno agendo za Evropo. Gre za pobudo v okviru programa Europe 2020, ki se zavzema za odprti dostop do raziskovalnih objav, podatkov in kulture. Smisel vsega je v tem, da je vse dostopno vsem, še posebej sedaj, ko so skoraj vse serijske publikacije v elektronski obliki. Javno dostopni morajo biti tudi vsi rezultati raziskav, še posebej, če so javno financirani. Za hranjenje javnih objav se je začel projekt OpenAIRE (Open Access Infrastructure Research for Europe), razvija pa se tudi orodje za hranjenje in dostop do podatkov raziskav. Prost, odprt dostop do podatkov je zagotovljen tudi v okviru projekta Europeana (do leta 2013 bo v njej po predvidevanjih 30 mio objektov, do leta 2025 pa naj bi vsebovala že vso evropsko dediščino).

Predstavljena je bila tudi dejavnost Evropske komisije, ki zbira podatke, financira raziskave in projekte ter se zavzema za odprt dostop do objav, raziskav, podatkov (npr. Europeana).

VABLJENA PREDAVANJA

Rick Luce (Emory University, Atlanta, ZDA): "Od tu do oblakov: e-raziskovanje in raziskovalna knjižnica". Družbene spremembe ter hiter razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletnih orodij se kažejo tudi v knjižnicah. Raziskave že dolgo niso več le na papirju, ampak gre dejansko za e-znanost, e-raziskave, ki so med seboj arhivirane in povezljive ter dostopne širši množici (pojav "oblakov"). Odpira se novo področje za raziskovalne knjižnice, in sicer upravljanje in hranjenje podatkov (raziskav), povezljivost in dopolnjevanje raziskav, izgradnja intelektualnih omrežij, zagotavljanje dostopa in partnerstva itd. Tehnološki napredek sili knjižnice k spremembi organizacije, nadgradnji svojega dela in storitev, sicer je njihov obstoj v prihodnosti vprašljiv. Knjižnica ne sme biti sama sebi namen, ampak mora sodelovati z univerzami in raziskovalnimi laboratoriji.

Lorcan Dempsey (OCLC Research, Dublin, ZDA): "Raziskovalna knjižnica, univerza in omrežje". Naloga raziskovalne knjižnice ni le vodenje velike osrednje zbirke in organiziranje dejavnosti okoli te "matične" zbirke, ampak se njena naloga s tehnološko-informacijskim razvojem zelo spreminja, nadgrajuje in le kot taka, "napredna", podvržena nadgradnji in spremembam, bo lahko delovala naprej. Knjižnica ni le vzdrževalec, ampak mora skrbeti za nadgradnjo svojih zbirk, izobraževanje ter povezovanje z drugimi zbirkami oz. knjižnicami. Knjižnica mora tudi ponuditi in podpirati oz. omogočati nove oblike komuniciranja in posredovanja informacij (e-učenje), zagotoviti možnost odprtega dostopa do podatkov. Velikega pomena pa je povezovanje sorodnih knjižnic, saj je s tem zagotovljena tudi večja učinkovitost oz. izraba razpoložljivih tiskanih kot tudi elektronskih zbirk, virov.

Alma Swan (Enabling Open Scholarship, Liège, Belgija, in Key Perspectives Ltd, Truro, Velika Britanija): "Odprti

dostop, repozitoriji in H. G. Wells".

Razvoj "svetovnih možganov" je napovedoval že pisatelj Herbert George Wells (1866–1946), medtem ko je Paul Otlet (1868–1944), strokovnjak na več področjih, napovedal nastanek omrežij. In napovedi enega in drugega se dejansko uresničujejo, saj gre vse v smer, da bo leta 2020 Evropska unija postala družba znanja. Že danes se srečujemo z repozitoriji, ki so povezani v mreže in delujejo usklajeno. Tako je bilo leta 2011 v Direktoriju repozitorijev v odprtem dostopu (DOAR – The Directory of Open Access Repositories) zavedenih 1980 repozitorijev, od tega približno 900 iz Evrope. Politike okoli razpoložljivosti repozitorijev so različne, vsekakor pa bi idealne morale spodbujati shranjevanje objav in odprti dostop ter ponovno uporabo vsem in za stalno, saj so objave tudi osnova za vrednotenje raziskovalnega dela. Opravljena analiza na Danskem je pokazala, da objave raziskav v akademskem okolju in seveda dostop do njih koristijo podjetjem. Seveda pa se tudi priporoča, da so razen odprtega dostopa vse objave opremljene s povezavami, s samimi podatki raziskav, saj le tako opremljene predstavljajo osnovo za komuniciranje, povezovanje in strojno obdelavo. Tukaj je pomembna vloga založnikov, da začnejo izdajati dostopne publikacije, ki vsebujejo strojno čitljive podatke (in povezave) (v formatu xml) in seveda čim več označevalnikov in metapodatkov.

Herbert Van de Sompel (Los Alamos National Laboratory, ZDA): "Strojno izvedljivemu znanstvenemu komuniciranju naproti".

Znanstveno komuniciranje ne poteka več zgolj v tiskani obliki, saj tehnološko-informacijski razvoj vse bolj uveljavlja elektronsko komuniciranje in posledično ima vedno več raziskav tudi strojno podlago s podatki raziskave. Prosti dostop do znanstvenih raziskav pa omogoča dodatno več metaanaliz, lažje vrednotenje in vidnost rezultatov in na podlagi tega lažje odločanje o financiranju obstoječih ali novih raziskav. Za razliko od stroja človek razlikuje med povezanimi temami in v okviru projekta Open Archives Initiative Object Reuse & Exchange (OAI-ORE) je človek s strojno čitljivimi informacijami v ozadju naučil stroj razumeti. Govorimo o t. i. nanopublikacijah, ki so strojno čitljive publikacije s tipiziranimi povezavami, slovarji, podatki o avtorju raziskave ... Danes se za vrednotenje vidnosti objav uporabljajo citati iz člankov, medtem ko se bodo pri elektronskih člankih, ki bodo v elektronskem informacijskem okolju prosto dostopni, lahko spremljali še drugih vidiki uporabnosti posameznega članka, ne zgolj citiranost. Takšna vidnost članka bo imela za posledico, da ne bo več pomembna vidnost revije, ampak bo mogoče spremljati vidnost avtorja. Pri takšnem razvoju nanopublikacij bodo knjižnice lahko sodelovale pri ontologijah, klasifikaciji in organizaciji znanja.

PREDSTAVITVE

Predstavitve so bile organizirane po temah:

- informacijski viri, uporaba in informacijska pismenost,
- odprti dostop,
- odprti podatki raziskav,
- informacijski sistemi o raziskovalni dejavnosti in bibliometrija,
- digitalizacija, dostop in ohranjanje,
- storitve za mobilne naprave,
- upravljanje in delovanje raziskovalnih knjižnic,
- katalogizacija,
- evropski projekti organizacije LIBER.

Digitalizacija, dostop in ohranjanje

Max Kaiser, Jeanna Nikolov in Ramirez Gaviria (Austrian National Library, Dunaj): "Spletna dostopnost 600.000 knjig: partnerstvo med Avstrijsko nacionalno knjižnico in Googlom v množični digitalizaciji". Avstrijska nacionalna knjižnica bo v sodelovanju z Googlom digitalizirala zbirko knjig od 16. do 19. stoletja (gre za projekt Austrian Books Online). Tako bo nekje v obdobju 6 let javno dostopnih približno 600.000 enot. Ricky Erway (OCLC, Dublin, ZDA): "Povečevanje dostopa do posebnih zbirk". OCLC je pripravil več dokumentov, s katerimi naj bi pomagali ali vsaj spodbujali razvoj in razširitev digitalizacije zbirk kulturne dediščine in odprtega dostopa do teh zbirk. V dokumentih so razna priporočila na temo povezovanja (partnerstva) z zasebnim sektorjem, vidiki na temo avtorskih pravic, priporočila za digitalizacijo neknjižnega gradiva, uporabniško skeniranje gradiva ter priporočila za standardizacijo čim več postopkov, dejavnosti. Vse to pa naj bi doprineslo k manjši porabi sredstev, lažjemu dostopu.

Ines Jerele (National and University Library of Slovenia, Ljubljana): "Vloga Narodne in univerzitetne knjižnice Slovenije v večnacionalnem raziskovalnem projektu (IMPACT): študija primera". Avtorica je predstavila projekt IMPACT – Improving access to text v sklopu 7. okvirnega programa Evropske komisije. Njegov cilj je izboljšati avtomatsko prepoznavanje besedil v digitaliziranih zbirkah. V projektu sodelujejo knjižnice, centri za informacijske tehnologije in programske inženirstvo ter jezikoslovni inštituti. V projektu sodelujoče knjižnice so dejansko demonstratorke razvitega orodja, saj najbolje poznajo potrebe uporabnikov. Rezultat bo večnacionalna digitalna zbirka in tehnologija, ki bo omogočala avtomatsko prepoznavo besedil, metapodatkov. NUK s sodelovanjem širi svoje znanje na področju digitalizacije.

Informacijski sistemi o raziskovalni dejavnosti in bibliometrija

Frank Scholze (Karlsruhe Institute of Technology), Jan Maier (AVEDAS AG, Karlsruhe) in Regine Tobias (Karlsruhe Institute of Technology, Nemčija): "Vzpostavitev informacijskega sistema o raziskovalni dejavnosti kot del integralnega pristopa k upravljanju informacij: dobra praksa na Inštitutu za tehnologijo v Karlsruheju".

Namestili so informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti, ki omogoča vnos podatkov iz zunanjih in notranjih virov, prav tako pa lahko podatke vnašajo neposredno raziskovalci sami. Ti vneseni podatki se nato lahko uporabljajo v različne namene: za bibliografije raziskovalcev, upravljanje z referencami, predstavitev na spletnih straneh, življenjepis.

Wouter Gerritsma, Peter van der Togt in Marco van Veller (Wageningen University and Research Library, Nizozemska): "Orodja za bibliometrično analizo v bibliografski podatkovni zbirki univerze, nove vloge in možnosti za sodelovanje knjižnice". Knjižnica od leta 2003 upravlja informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti na univerzi ter opravlja bibliometrične analize raziskovalnih skupin. Leta 2009 so izdelali programsko opremo, ki iz podatkov v informacijskem sistemu izračuna bibliometrične indikatorje o raziskovalni dejavnosti. Na podlagi teh indikatorjev vrednotijo raziskovalno dejavnost na univerzi ter raziskovalcem svetujejo strategijo objav za doseg čim večje citiranosti.

Sébastien Droesbeke in sodelavci (Université Libre de Bruxelles, Belgija): "Merjenje vidnosti objav znanstvenikov Odrpte univerze v Bruslju: kvantitativna ocena kakovosti Scopusovih podatkov s pomočjo Google Refine".

Leta 2010 je bil med univerzo in Elsevirjem sklenjen dogovor o prenosu bibliografskih zapisov, shranjenih v Scopusu, v nov repozitorij univerze. Prenos ni bil popoln in številne objave so manjkale (zaradi slabe kakovosti ali pomanjkljivih podatkov, npr. nepopolni podatki o avtorjih, ustanovah zaposlitve ...). Sicer se Scopus uporablja za ocenjevanje, vrednotenje univerz oz. njenih raziskovalcev, zato je pravilnost in popolnost podatkov zelo pomembna. Knjižničarji so prepoznali problematiko in poskušajo izboljšati tako kakovost podatkov kakor tudi iskanje podatkov.

Informacijski viri, uporaba in informacijska pismenost

Jennifer Schaffner (OCLC Research, Dublin, ZDA): "Upravljanje raziskovalnih informacijskih virov za raziskovalce in univerze".

Predstavljen je bil pregled analiz za upravljanje informacijskih virov:

- Raziskovalci in uporaba visokošolskih knjižnic in njihovih storitev (2007)
- Kaj raziskovalci želijo? (2011)
- Del raziskovalnega življenja: informacijska podpora raziskovalni dejavnosti v Združenih državah Amerike (2010)
- Podporne storitve za raziskovalno dejavnost na univerzah v Združenem kraljestvu (2010)
- Podpora raziskovalni dejavnosti: okolja, upravljanje in knjižnice (2011)
- Raziskava o visokošolskem osebju (2009): ključni strateški vpogledi za knjižnice, založnike in društva (2010)
- Ocenjevanje položaja znanstvene komunikacije v prihodnosti: raziskava vrednot visokošolskih učiteljev in njihovih potreb v sedmih disciplinah
- Odprtost do vsega? Študije primerov odprtosti na področju raziskav (2010)
- Razsežnosti podatkov: razlike v različnih disciplinah glede izmenjave, ponovne uporabe in dolgoročne ohranjenosti raziskovalnih podatkov (2010)
- Vpogled v digitalno hranjenje rezultatov raziskovalnega dela v Evropi (2009)
- Vzorci uporabe in izmenjave informacij: študije primerov raziskovalcev na področju bioloških ved (2009)
- Modernizacija raziskovalne dejavnosti? Informacijske prakse na področju humanističnih ved (2011)
- Vrednost knjižnic za raziskovalno delo in raziskovalce (2011)
- Prihodnost raziskovalne dejavnosti in raziskovalna knjižnica (2009)

Evropski projekti organizacije LIBER

Paul Ayris (University College London, Velika Britanija): "Vzpostavljane knjižnične pokrajine v Evropi: listnica evropskih projektov LIBER".

LIBER uresničuje svoje strateške usmeritve in dosega svoje cilje v komisijah za posamezna področja delovanja in s pomočjo projektov, ki jih financira Evropska unija. Primeri projektov: Europeana Travel, Europeana Libraries, Opportunities for Data Exchange (ODE), Alliance for Permanent Access to the Records of Science Network (APARSEN), MedOANet ...

Katalogizacija

David Prosser (Research Libraries UK, London, Velika Britanija): "Katalogizacija v oblakih: storitvi vzajemne katalogizacije v Veliki Britaniji naproti".

V razvoju računalništva v oblakih vidijo možnost večjega sodelovanja med knjižnicami in univerzami ter zniževanja stroškov tako enih kot drugih. V Research Libraries UK se pripravljajo na vzpostavitev nacionalne bibliografske podatkovne zbirke. Pri tem jim je cilj prihranek z vzpostavitvijo vzajemne katalogizacije, zadovoljitev potrebe študentov in raziskovalcev pri iskanju in posredovanju virov (člankov), zanesljivost in možnost uporabe orodij v oblakih pri delu in upravljanju knjižnic ...

Upravljanje in delovanje raziskovalnih knjižnic

Umut Al in Irem Soydal, Hacettepe University, Ankara, Gülten Alir, Aksaray University, Turčija: "Usmeritve v literaturi raziskovalnega knjižničarstva: analiza družbenega omrežja člankov".

Z analizo člankov na temo raziskovalnih knjižnic so želeli ugotoviti, kateri avtorji imajo največ objav in citatov ter kakšne so povezave med njimi. Prav tako so skušali ugotoviti, katere serijske publikacije objavljajo največ teh člankov, imajo največ citatov ter so ključnega pomena na področju raziskovalnih knjižnic. Naredili so tudi analizo uporabljenih besed v povzetkih člankov.

NAGRADE LIBER IN SPARC EUROPE

LIBER v sodelovanju z založbo Elsevier podeljuje nagrade za inovativnost v okviru konferenčne teme. Letos sta nagrado prejela avtorja Thomas Vibjerg Hansen in Karen Harbo iz Danske za prispevek z naslovom "Ugotavljanje potreb uporabnikov knjižnic: eksperimentalne poti do knjižničnih inovacij, usmerjenih k uporabnikom" ter prispevke avtorja ter Beatriz Benitez Juan in sodelavci za prispevek "Knjižnica v roki: storitve v knjižnici rektorja Gabriela Ferratéja na Politehnični univerzi Katalonije", katerega tema so knjižnične storitve za mobilne naprave. Avtorja Klaus Tochtermanna in Tamara Pianosa iz Nemčije pa sta prejela nagrado za poster z naslovom "Vloga knjižnic v prihodnosti interneta".

Naslednja konferenca LIBER bo v estonskem Tartuju od 27. do 30. 6. 2012.

Opomba

- 1 Program in posamezne predstavitve so dostopne na spletni strani <http://biblioteca.upc.edu/LIBER2011/content/programme>.

Romana Muhvič Šumandl